

Smír

Rozdíl mezi soudním a prétorským smírem

I když se soudní smír a smír ve smírčím řízení neliší co do výsledku řízení, je mezi nimi rozdíl z hlediska zahájení řízení i z hlediska průběhu řízení tak, jak jsou oba tyto instituty vymezeny v občanském soudním řádu (dále jen „o. s. ř.“). Podle § 67 o. s. ř. připouští-li to povaha věci, lze navrhnout, aby věcně příslušný soud provedl pokus o smír. Takový návrh sice musí splňovat náležitosti uvedené v § 42 odst. 4 o. s. ř., avšak tento návrh nemá hmotněprávní ani procesní účinky, které zákon jinak spojuje s podáním návrhu na zahájení řízení (žaloby). Pokud je pokus o smír neúspěšný, řízení končí a soud nemůže rozhodnout ve věci samé. Naproti tomu podle § 99 odst. 1 o. s. ř. se soud v řízení podle části třetí o. s. ř. má pokusit vždy o smír. Pokud však povaha věci smír nepřipouští nebo účastníci se o smíru nedohodnou, řízení pokračuje až do rozhodnutí soudu ve věci samé. Z uvedeného podle názoru Ústavního soudu vyplývá, že nelze ztotožňovat soudní smír schválený v řízení nalézacím a smír dosažený v řízení smírčím. Vzhledem k tomu nelze na daný případ aplikovat ust. § 2 odst. 3 věta druhá zákona ČNR č. 549/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů, protože v tomto ustanovení je výslovně a výlučně uveden smír dosažený ve smírčím řízení a nikoliv smír obecně. Naznačeným výkladem stěžovatele by byl popřen záměr zákona z poplatkového hlediska zvýhodnit smír uzavřený ve smírčím řízení podle části druhé občanského soudního řádu (§ 67 a násl. o. s. ř.) proti řízení vedenému podle části třetí a čtvrté občanského soudního řádu.¹

Usnesení Ústavního soudu ze dne 2. června 1997 sp. zn. III. ÚS 144/97 ve věci ústavní stížnosti P. v., a. s. proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 17. 2. 1997 sp. zn. 12 Co 63/97 o povinnosti zaplatit soudní poplatek.

I. Výrok

Návrh se odmítá.

II. Odůvodnění

---

¹ Pozn. P. L.: Do 31. 12. 2000 platilo, že pokud byl navrhovatel v řízení od poplatku osvobozen a soud jeho návrhu vyhověl, zaplatil podle výsledku řízení poplatek nebo jeho odpovídající část odpůrce, nebyl-li též od poplatku osvobozen; tuto povinnost však odpůrce neměl mj. ve smírčím řízení (tj. v řízení podle § 67 až § 69 o. s. ř.) při schválení smíru. Novelou provedenou zákonem č. 255/2000 Sb. byla tato úprava zrušena, a výjimka z povinnosti zaplatit soudní poplatek pro případ, že úspěšný navrhovatel je osvobozen od soudního poplatku, již tedy pro smírčí řízení neplatí.

Podle současné úpravy jsou solidárními poplatníky soudního poplatku účastníci smíru uzavřeného ve smírčím řízení [§ 2 odst. 1 písm. b) a odst. 8 zákona č. 549/1991 Sb. (dále jen „SP“)]. Poplatková povinnost jim vzniká teprve schválením smíru, nikoliv již podáním návrhu na smír [§ 4 odst. 1 písm. f) SP, poznámka k položce č. 7 sazebníku]. Sazby jsou uvedeny v položce č. 7 sazebníku a činí:

- a) je-li předmětem smíru peněžité plnění do částky 15 000 Kč včetně: Kč 300,-
- b) je-li předmětem smíru peněžité plnění vyšší než 15 000 Kč: 2 % z této částky, nejvýše Kč 20 000,-
- c) v ostatních případech: Kč 1 000,-

Navrhovatel podal dne 25. 4. 1997 ústavní stížnost, která byla doručena Ústavnímu soudu dne 28. 4. 1997. Ústavní stížnost směřuje proti usnesení Městského soudu v Praze čj. 12 Co 63/97-29 ze dne 17. 2. 1997, kterým bylo potvrzeno usnesení Obvodního soudu pro Prahu 5 čj. 13 C280/95-22 ze dne 15. 4. 1996 o povinnosti žalovaného (v řízení před Ústavním soudem navrhovatele) zaplatit soudní poplatek. Podle názoru navrhovatele bylo uvedenými rozhodnutími porušeno jeho základní právo stanovené v čl. 2 odst. 3 a 4 Ústavy ČR, protože mu byla uložena povinnost, kterou mu zákon neukládá.

K posouzení ústavní stížnosti si Ústavní soud vyžádal spis 13 C 280/95 vedený u Obvodního soudu pro Prahu 5. Ze spisového materiálu Ústavní soud zjistil, že proti navrhovateli, který v řízení před obecnými soudy vystupoval jako žalovaný, byl podán návrh na stanovení způsobu náhrady podle ust. § 16 odst. 6 zák. č. 229/1991 Sb. s tím, aby soud rozhodl, že žalovaný je povinen poskytnout náhradu ve stanovené výši. Při ústním jednání dne 15. 4. 1996 účastníci shodně navrhli, aby soud schválil smír ve znění: „*Žalovaný je povinen zaplatit žalobkyním částku 9 142 496 Kč do 10 dnů od právní moci tohoto usnesení.*“ Obvodní soud pro Prahu 5 usnesením čj. 13C 280/95-22 ze dne 15. 4. 1996 schválil smír v uvedeném znění a současně rozhodl o tom, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Dále soud stanovil, že žalovaný je povinen zaplatit ČR soudní poplatek ve výši 365 000 Kč do 10 dnů od právní moci usnesení. K výroku o stanovení povinnosti žalovaného zaplatit soudní poplatek Obvodní soud pro Prahu 5 v odůvodnění uvedl, že povinnost zaplatit soudní poplatek je stanovena podle § 2 odst. 3 zákona ČNR č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů. Povinnost žalovaného zaplatit soudní poplatek je stanovena proto, že žalobkyně jsou podle § 11 odst. 2 písm. i) cit. zákona osvobozeny od povinnosti platit soudní poplatek, a proto vzhledem k výsledku řízení přísluší tato povinnost žalovanému.

Proti usnesení Obvodního soudu pro Prahu 5 v části výroku o povinnosti zaplatit soudní poplatek podal žalovaný odvolání. O odvolání rozhodl Městský soud v Praze usnesením čj. 12 Co 63/97-29 ze dne 17. 2. 1997 tak, že usnesení soudu I. stupně v napadeném výroku potvrdil. V odůvodnění se Městský soud v Praze ztotožnil se závěry soudu I. stupně včetně jejich odůvodnění. K námitkám žalovaného obsaženým v odvolání Městský soud v Praze uvedl, že nelze směřovat povinnost platit náklady řízení účastníků s povinností platit soudní poplatek státu. Pokud by žalobkyně nebyly od soudního poplatku osvobozeny, byl by poplatek součástí jejich nákladů řízení a pak by se buď účastníci soudního smíru o zaplacení nákladů řízení dohodli anebo by soud o nákladech řízení rozhodl. Pokud je však žalobce od poplatku osvobozen, pak se samozřejmě soudní poplatek nemůže stát součástí jeho nákladů řízení a dojde-li k uzavření soudního smíru, je třeba aplikovat ust. § 2 odst. 3 zákona ČNR č. 549/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a soudní poplatek vyměřit žalovanému. Takto postupoval soud I. stupně a Městský soud v Praze shledal jeho postup správným.

Proti usnesení Obvodního soudu pro Prahu 5 a proti usnesení Městského soudu v Praze podal žalovaný ústavní stížnost, v níž vystupuje jako navrhovatel. Podle jeho názoru napadenými usneseními bylo porušeno ústavní právo podle čl. 2 odst. 3 a 4 Ústavy ČR. Porušení práva spatřuje v tom, že soudní poplatek byl uložen podle § 2 odst. 3 zákona ČNR č. 549/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů, s odvoláním na to, že povinnost zaplatit soudní poplatek je uložena odpůrci, jestliže navrhovatel je od této povinnosti osvobozen a v řízení bylo vyhověno navrhovateli. V daném případě však soud schválil smír účastníků a takový postup není výslovně zákonem řešen. Analogii je nutno hledat v ust. § 2 odst. 3 věta druhá cit. zákona, která stanoví, že odpůrce nemá povinnost hradit soudní poplatek ve smírčím řízení při schválení smíru. Navrhovatel proto žádá, aby Ústavní

soud nálezem obě napadení usnesení zrušil.

Ústavní soud již mnohokrát ve svých rozhodnutích uvedl, že není součástí obecné soudní soustavy a nepřísluší mu dohled nad rozhodováním soudů, pokud jejich rozhodováním nebyly porušeny základní práva a svobody chráněné ústavním zákonem nebo mezinárodní smlouvou podle čl. 10 Ústavy. Vzhledem k tomu, že ústavní stížností byla napadnuta usnesení obecných soudů s odůvodněním, že těmito rozhodnutími byla porušena základní práva chráněná Ústavou, musel se Ústavní soud zabývat přezkoumáním napadených rozhodnutí i řízení jím předcházejícího.

Na základě spisového materiálu, který měl Ústavní soud k dispozici, dospěl k závěru, že ústavní stížnost není důvodná.

Navrhovatel ve svém podání argumentuje tím, že předmětný konkrétní případ zákon ČNR č. 549/1991 Sb., o soudní poplatcích, neřeší a že se nelze opřít o ust. § 2 odst. 3 věta první cit. zákona, protože v daném případě byl schválen soudní smír. Soud měl proto podle názoru navrhovatele použít analogii ust. § 2 odst. 3 věta druhá, podle něhož odpůrce není povinen platit soudní poplatek, jestliže byl schválen smír ve smírčím řízení. Podle názoru Ústavního soudu nelze použít ustanovení § 2 odst. 3 věta druhá. V daném případě nebyl schválen smír ve smírčím řízení, ale soud schválil smír v řízení nalézacím, které bylo zahájeno žalobou na stanovení povinnosti žalovaného. I když se soudní smír a smír ve smírčím řízení neliší co do výsledku řízení, je mezi nimi rozdíl z hlediska zahájení řízení i z hlediska průběhu řízení tak, jak jsou oba tyto instituty vymezeny v občanském soudním řádu (dále jen „o. s. ř.“). Podle § 67 o. s. ř., připouští-li to povaha věci, lze navrhnout, aby věcně příslušný soud provedl pokus o smír. Takový návrh sice musí splňovat náležitosti uvedené v § 42 odst. 4 o. s. ř., avšak návrh nemá hmotněprávní ani procesní účinky, které zákon jinak spojuje s podáním návrhu na zahájení řízení (žaloby). Pokud je pokus o smír neúspěšný, řízení končí a soud nemůže rozhodnout ve věci samé. Naproti tomu podle § 99 odst. 1 o. s. ř. se soud v řízení podle části třetí o. s. ř. má pokusit vždy o smír. Pokud však povaha věci smír nepřipouští nebo účastníci se o smíru nedohodnou, řízení pokračuje až do rozhodnutí soudu ve věci samé. Z uvedeného podle názoru Ústavního soudu vyplývá, že nelze ztotožňovat soudní smír schválený v řízení nalézacím a smír ztotožňovat soudní smír schválený v řízení nalézacím a smír dosažený v řízení smírčím. Vzhledem k tomu nelze na daný případ aplikovat ust. § 2 odst. 3 věta druhá zákona ČNR č. 549/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů, protože v tomto ustanovení je výslovně a výlučně uveden smír dosažený ve smírčím řízení a nikoliv smír obecně. Naznačeným výkladem stěžovatele by byl popřen záměr zákona z poplatkového hlediska zvýhodnit smír uzavřený ve smírčím řízení podle části druhé občanského soudního řádu (§ 67 a násl. o. s. ř.) proti řízení vedenému podle části třetí a čtvrté občanského soudního řádu.

K argumentu navrhovatele, že v daném případě nelze hodnotit výsledek řízení z pohledu, zda bylo vyhověno návrhu, protože byl schválen soudní smír. Ústavní soud podotýká, že výsledek řízení je nutno hodnotit ve vztahu k petitu žaloby, kterou bylo řízení zahájeno. Ze spisového materiálu jednoznačně vyplývá, že znění schváleného soudního smíru plně odpovídá návrhu rozhodnutí, kterého se navrhovatelky v řízení před soudem domáhaly. Z tohoto pohledu je pak nutno jednoznačně konstatovat, že v řízení bylo vyhověno návrhu, i když tohoto výsledku bylo dosaženo soudním smírem.

Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem dospěl proto Ústavní soud k závěru, že napadenými usneseními obecných soudů nebyla porušena základní práva stanovená v čl. 2 odst. 3 a 4 Ústavy a nezbylo mu, než návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti podle § 43 odst. 1 písm. c) zák.

č. 182/1993 Sb. odmítnout jako návrh zjevně neodůvodněný.

Zřízení věcného břemene soudním smírem

Jestliže lze věcné břemeno zřídit smlouvou (§ 135c odst. 1, 2 o. z.),² lze je zřídit také soudním smírem, a to i kdyby je soud nebyl oprávněn zřídit rozhodnutím ve věci samé.

Smír může svým obsahem překročit rámec předmětu řízení; vždy však z něho musí být patrné, jak byly vypořádány nároky, které byly předmětem řízení.

Stanovisko Nejvyššího soudu ČSR ze dne 11. 11. 1986, sp. zn. Cpjn 44/86

Odůvodnění:

Ministerstvo spravedlnosti České socialistické republiky upozornilo v souvislosti s prověrkou praxe soudů ve věcech týkajících se věcných břemen podle novely (zákona č. 131/1982 Sb.) občanského zákoníku. Nejvyšší soud České socialistické republiky na potřebu výkladu k otázce, zda soud může schválit smír o zřízení věcného břemena, který byl před ním uzavřen, v případě, že by sám svým rozhodnutím takové věcné břemeno nebyl oprávněn zřídit. Soudy tyto smíry schvalují, aniž se zabývají svou pravomocí a aniž jde o případy zřízení věcného břemena v souvislosti se zrušením a vypořádáním podílového spoluvlastnictví rozdělením nemovitosti (§ 142 odst. 1 o. z.), popřípadě v souvislosti s uspořádáním vztahů týkajících se pozemku, na němž byla postavena neoprávněná stavba (§ 221 o. z.).

Smír lze uzavřít v rámci smírčího řízení (§ 67 a § 69 o. s. ř.) nebo v řízení podle části třetí občanského soudního řádu a také před odvolacím soudem (§ 222 odst. 1 o. s. ř.).³ Ve všech případech je třeba, aby byl splněn základní předpoklad, tj. aby šlo o věc, kterou může soud projednat a rozhodnout (§ 7 o. s. ř.)⁴ a současně aby to připouštěla povaha věci.

Smír je svou povahou dohodou účastníků, již si upravují své vzájemné vztahy a jež je pojata do protokolu s návrhem, aby soud tento smír schválil. Soud však přitom nemůže nahrazovat ty orgány, popřípadě osoby, které poskytují občanům právní pomoc a sepisují pro ně listiny o právních úkonech (tedy např. státní notáře a advokáty).

Cílem smírčího řízení je předejít sporu. Z toho plyne, že mezi účastníky existoval právní vztah, jehož obsah byl sporný. Uzavřený smír měl tuto spornost práv a povinností odstranit pro ten případ, že by povinnosti plynoucí ze smíru nebyly dobrovolně plněny, a dosáhnout toho, aby mohly být vynuceny. Je tedy dalším předpokladem toho, aby soud o smíru jednal, ta skutečnost, že tu byla spornost o právech a povinnostech.

Občanský soudní řád v ustanovení § 40 odst. 2 vyžaduje, aby účastníci podepsali protokol o jednání, jestliže byl při něm uzavřen smír. To nevylučuje, aby návrh na smír učinil jeden účastník podáním soudu a druhý účastník k němu přistoupil projevem své vůle vyjádřeným do

² Pozn. P. L.: Nyní srov. § 151o odst. 1 a 2 o. z.

³ Pozn. P. L.: Nyní srov. § 220 odst. 2 o. s. ř.

⁴ Srov. rozhodnutí uveřejněné pod č. 57/1964 Sbírkou rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR.

protokolu. To plyne z ustanovení § 41 odst. 3 o. s. ř., podle něhož hmotněprávní úkon účastníka učiněný vůči soudu je účinný také vůči ostatním účastníkům, avšak teprve od okamžiku, kdy se o něm v řízení dověděli. To však znamená, že učinil-li účastník návrh na uzavření smíru do protokolu a k jednání se nedostavil a při tomto jednání druhý účastník návrh smíru přijal, je toto přijetí účinné až tehdy, kdy se o něm účastník navrhuující smír dověděl. Až potom je smír platně uzavřen a soud může (jsou-li pro to předpoklady) takový smír schválit. Jestliže by uzavřený smír měl mít za následek převod nemovitosti (např. části pozemku v sousedském sporu), pak by oba projevy musely být učiněny na téže listině, tedy ve společném podání (§ 46 odst. 2 o. z.); na překážku tomu není, je-li projev vůle směřující k uzavření takové dohody uveden u jednoho účastníka např. v protokolu o dalším jednání u procesního soudu anebo u dožádaného soudu, přičemž pak by teprve následovalo schválení smíru v dohodnutém znění.

Obsahem přípustného smíru je dohoda, kterou se upravují hmotněprávní vztahy, jež jsou předmětem řízení; nelze vyloučit, aby byly upraveny i jiné vztahy, než ty, které jsou vymezeny předmětem řízení, neboť je tu podmínkou přípustnosti smíru, aby povaha věci uzavření smíru připouštěla. Jestliže smír svým obsahem upravuje vztahy nad rámec dosavadního předmětu řízení, jde o smír přípustný, neboť tu jde o dispozici návrhem a schválením smíru připouští soud i tuto dispozici. Smír jako dohoda účastníků, u níž se předpokládá existence nejistých, neurčitých nebo sporných práv, je narovnáním (§ 92 o. z.),⁵ popřípadě dohodou o vzdání se práva (§ 91 o. z.)⁶ apod. Smír se však může týkat i části nároku, zejména je-li tu přípustný mezitímní rozsudek. Protože např. podle ustanovení § 90 o. z.⁷ se může dlužník s věřitelem dohodnout, že mu místo toho, co byl povinen plnit, poskytne plnění jiné, přičemž původní dluh zanikne, je třeba, aby bylo také procesně jasné, zda se uzavřeným smírem řeší celý zažalovaný nárok nebo jen jeho část; v druhém z těchto případů je třeba o zbývající části rozhodnout.

Protože věcné břemeno lze podle ustanovení § 135c odst. 1, 2 o. z. zřídit také smlouvou, může být taková smlouva uzavřena rovněž formou soudního smíru, a to i ve věcech, v nichž soud svým autoritativním výrokem věcné břemeno zřídit nemůže. Z uzavření takového smíru, který může být svým obsahem i smlouvou o zřízení věcného břemena, může dojít v různých sporech buď o plnění, popřípadě i o určení práva, takže účastníci řízení si takto mohou upravit práva, jež jsou mezi nimi sporná.

Předběžná opatření a zajištění důkazu

Povinnost zdržet se užívání obchodní firmy

V souladu se zákonnými podmínkami pro nařízení předběžného opatření podle ustanovení § 74 a násl. o. s. ř. není zásadně uložena povinnost zdržet se v obchodní činnosti užívání části zapsaného obchodního jména.⁸

⁵ Pozn. P. L.: Nyní srov. § 585 a násl. o. z.

⁶ Pozn. P. L.: Nyní srov. § 574 o. z.

⁷ Pozn. P. L.: Nyní srov. § 570 a násl. o. z.

⁸ Pozn. P. L.: Nyní obchodní firmy.

Z odůvodnění

Krajský obchodní soud v Praze svým usnesením nařídil předběžné opatření, jímž odpůrci uložil povinnost zdržet se při své obchodní činnosti používání názvu "F." ve svém obchodním jménu, a navrhovateli uložil, aby nejpozději do 30. 4. 1993 podal soudu návrh na zahájení řízení proti odpůrci na ochranu obchodního jména a ochranné známky „F“ před neoprávněným používáním.

V odůvodnění usnesení soud prvního stupně uvedl, že z výpisů z obchodního rejstříku Obvodního soudu pro Prahu 1 je zřejmé, že jak navrhovatel, tak i odpůrce jsou společnostmi s ručením omezeným, a předmět jejich podnikání je shodný; přitom dovětek "import a export květin" u odpůrce není nikterak odlišujícím znakem s ohledem na tu skutečnost, že import a export řezaných květin patří podle výpisu z obchodního rejstříku k předmětu podnikání navrhovatele. Rozdílné je pouze datum zápisu - navrhovatel byl rejstříkovým soudem zapsán 21.11.1991, zatímco odpůrce až 25. 2.1992. Z dopisu navrhovatele ze dne 27. 4.1992 bylo zjištěno, že navrhovatel tímto upozornil odpůrce na shodu názvů obou společností. Z dopisu odpůrce ze dne 4. 5.1992, který byl odpovědí na dopis navrhovatele ze dne 27. 4.1992, bylo zjištěno, že odpůrce, pokud jde o používání obchodního jména, nemíní je změnit; ohledně ochranné známky "F." pak odpůrce navrhoval další jednání. Za tohoto stavu, kdy současně vedle sebe podnikají dvě obchodní společnosti se shodným názvem a téměř stejným předmětem podnikání, z nichž jedna má sídlo v P. a druhá v S., soud prvního stupně dospěl k závěru, že naléhavost potřeby upravit zatímně poměry účastníků je dána, a proto s ohledem na tu skutečnost, že navrhovatel byl do obchodního rejstříku zapsán dříve, vyhověl jeho návrhu a vydal předběžné opatření, kterým odpůrci uložil zdržet se používání názvu "F." ve svém obchodním jménu. Soud zároveň uložil navrhovateli, aby nejpozději do 30. 4. 1993 podal k soudu návrh na zahájení řízení proti odpůrci na ochranu obchodního jména a ochranné známky "F." proti neoprávněnému užívání.

Odpůrce ve svém odvolání z 25. 3.1993, doplněném podáním z 15. 4.1993, navrhl změnu napadeného usnesení tak, že se návrh na předběžné opatření zamítá. Podle názoru odvolatele je to navrhovatel, kdo užívá své obchodní jméno neoprávněně. Vyplývá to ze skutečnosti, že jeden ze společníků odpůrce (P. H.) podnikal podle povolení Okresního úřadu P.-v. z 8.1.1991 pod obchodním názvem "F.", a provozoval obchod s květinami a zahradnickými potřebami. Jestliže tedy 21. 11. 1991 byl do obchodního rejstříku zapsán navrhovatel se stejným předmětem podnikání a obchodním jménem, které se zřetelně nelišilo od obchodního jména, pod nímž podnikal a podniká P. H., šlo o zápis protiprávní. P. H. potom, jak uváděl odvolatel, uzavřel společenskou smlouvu o založení s.r.o. "F." - import a export květin v Č., a vložil do této společnosti i oprávnění používat obchodní jméno "F.". Za této situace je zřejmé, jak dále uvedl odvolatel, že právo navrhovatele domáhat se ochrany obchodního jména vydáním předběžného opatření nelze považovat v žádném případě za osvědčené natolik, aby na jeho základě bylo možno předběžné opatření vydat. Nelze opomenout, že by předběžné opatření navodilo stav, který by v podstatě nahradil rozhodnutí ve věci samé.

Vrchní soud v Praze změnil uvedené usnesení Krajského obchodního soudu v Praze tak, že se návrh na předběžné opatření zamítá.

Svým návrhem na nařízení předběžného opatření před zahájením řízení podle ustanovení §

74 a násl. o. s. ř. navrhovatel žádal, aby soud odpůrci přikázal zdržet se při své obchodní činnosti užívání názvu "F." ve svém obchodním jménu. Takto navržené předběžné opatření se však vymyká z rámce zákonných podmínek pro nařízení předběžného opatření.

Podle ustanovení § 74 a násl. o. s. ř. může soud využít prostředku předběžného opatření, je-li třeba, aby zatímně byly upraveny poměry účastníků. Je nepochybné, že tohoto prostředku soud může využít v těch případech, kdy hrozí nebezpečí z prodlení (tedy úprava poměrů účastníků pro dobu než bude rozhodnuto ve věci musí být naléhavá), zejména k zamezení vzniku škody či jiné újmy, popřípadě k jejímu rozšiřování. Zda jde o takový případ přenechává zákon k úvaze soudu. Pokud se však soud rozhodne použít uvedeného prostředku, musí mít rozhodné skutečnosti osvědčeny. K charakteru předběžného opatření tedy náleží mj. i jeho dočasnost; zásah do práv předběžným opatřením dotčeného účastníka musí být přiměřený navrhovatelem prokazovanému porušení jeho práv a právem chráněných zájmů; stejně tak musí být přiměřená i případná újma, vzniklá z předběžného opatření dotčenému účastníkovi. V úvahu musí soud při rozhodování o předběžném opatření vzít i možnost uvedení poměrů účastníků ve stav, který tu byl před vydáním předběžného opatření.

Navržené a soudem prvního stupně nařízené předběžné opatření spočívá v daném případě v zákazu užívat obchodní jméno. Podle ustanovení § 8 obch. zák. je však odpůrce nejen oprávněn, ale i povinen činit právní úkony pod svým obchodním jménem, které podle ustanovení § 28 obch. zák. má zapsáno v obchodním rejstříku v souladu s rozhodnutím příslušného rejstříkového soudu o zápisu společnosti. Ve svém důsledku odvoláním napadené předběžné usnesení znamená faktické ukončení činnosti společnosti, případně nutnost přijmout jiné obchodní jméno pro další podnikání. Uvedené důsledky nejsou v souladu s charakterem předběžného opatření a jeho podmínkami podle příslušných ustanovení občanského soudního řádu tak, jak byly uvedeny výše; uváděný zásah do práva účastníka užívat své zapsané obchodní jméno je třeba vyhradit až pro rozhodnutí ve věci samé.

Odvolací soud z uvedených důvodů proto podle ustanovení § 220 o. s. ř. změnil usnesení soudu prvního stupně tak, že návrh na nařízení předběžného opatření zamítl.

Ústavní aspekty předběžného opatření

Základním smyslem předběžného opatření je ochrana toho, kdo o jeho vydání žádá, přičemž musí být respektována ústavní pravidla ochrany i toho, vůči komu předběžné opatření směřuje (čl. 90 Ústavy České republiky), avšak ochrana toho, vůči komu předběžné opatření má směřovat, nemůže dosáhnout takové míry, aby prakticky znemožnila ochranu oprávněných zájmů druhé strany.

I na vydání předběžného opatření jsou kladeny požadavky plynoucí z ústavního práva na soudní ochranu. To znamená, že musí mít zákonný podklad [čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina")], musí být vydáno příslušným orgánem (čl. 38 odst. 1 Listiny)] a nemůže být projevem svévole (čl. 1 Ústavy České republiky a čl. 2 odst. 2 a 3 Listiny).

Omezení dispozičního oprávnění předběžným opatřením nelze považovat za případ

nuceného omezení vlastnického práva, na které se vztahuje čl. 11 odst. 4 Listiny , není ani zásahem do ústavně chráněného práva podnikat zakotveného v čl. 26 odst. 1 Listiny. Omezení vlastnického práva je předběžnou "sankcí" za pravděpodobné porušení jiné právní povinnosti.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 7. 3. 2002, sp. zn. III. ÚS 394/01

Ústavní soud rozhodl v senátě ve věci ústavní stížnosti obchodní společnosti I.Z.B., a.s., proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 4.4.2001, č.j. 20 Co 84/2001-28, a proti usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 25.1.2001, č.j. 22 C 257/2000-16, takto:

Ústavní stížnost se odmítá.

Odůvodnění:

Stěžovatelka, obchodní společnost I.Z.B., a.s., se včas podanou ústavní stížností domáhá zrušení usnesení Městského soudu v Praze ze dne 4.4.2001, č.j. 20 Co 84/2001-28, a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 25.1.2001, č.j. 22 C 257/2000-16, jimiž jí bylo uloženo předběžné opatření spočívající v zákazu převést, zřídit pro třetí osobu věcné břemeno nebo jinak zatížit soubor nemovitostí v kat. úz. V., v kat. úz. L. a v kat. úz. B.. Stěžovatelka namítá, že napadenými usneseními obecných soudů byla porušena její základní práva zakotvená v čl. 4 odst. 1 , čl. 11 odst. 4 , čl. 26 odst. 1 a 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina"). K tomuto tvrzení blíže dodává, že je přesvědčena o tom, že omezení jejích práv k nemovitostem v rozsahu uvedeném v napadených rozhodnutích je nezákonné a bylo uloženo v rozporu s čl. 11 odst. 4 a čl. 26 odst. 1 a 4 Listiny , aniž by blíže konkretizovala ústavně právní kvalifikaci tvrzeného zásahu. V další části stížnosti namítá především nepřiměřenost újmy vzniklé jí nařízením předběžného opatření a polemizuje se splněním podmínky nařízení předběžného opatření založené na obavě z ohrožení budoucího výkonu rozhodnutí, když k těmto námitkám nebylo údajně přihlédnuto již v rámci odvolacího řízení.

Městský soud v Praze ve svém vyjádření zdůraznil, že omezení dispozice s nemovitostmi ve vlastnictví stěžovatelky bylo uloženo na základě zákona a v jeho mezích. v účelném rozsahu za situace, kdy žalobce osvědčil potřebu zatímní úpravy poměrů účastníků požadovaným způsobem. Do vlastnického práva stěžovatelky tak nebylo zasaženo nezákonným způsobem, její právo na podnikání nebylo rozhodnutími vůbec dotčeno a povinnost, uloženou na podkladě zákona, je stěžovatelka povinna strpět. Z obsahu stížnosti dedukuje stěžovatelčinu snahu dosáhnout přezkoumání okolností vedoucích k nařízení předběžného opatření Ústavním soudem, jako soudem další instance, přičemž obecně poukazuje na judikaturu Ústavního soudu vylučující takovou přezkoumnou činnost. Na závěr vyjádření navrhuje, aby Ústavní soud stížnost jako zjevně neopodstatněnou odmítl, příp. ji zcela zamítl.

Obvodní soudu pro Prahu 1, jako další účastník řízení, na výzvu Ústavního soudu pouze lakonicky poukázal na odůvodnění svého rozhodnutí. Finanční úřad v Boru se vzdal postavení vedlejšího účastníka.

Z předložených podkladů, jakož i z vyjádření účastníků a ze spisu Obvodního soudu pro Prahu 1 sp. zn. 22 C 257/2000 učinil Ústavní soud následující zjištění: Dne 22.12.2000 obdržel Obvodní soud pro Prahu 1 žalobu o určení neúčinnosti právního úkonu podanou Finančním úřadem

v Boru proti obchodní společnosti I.Z.B., a.s. Žalobce využil možnosti domáhat se neúčinnosti právního úkonu, kterým obchodní společnost K. I., spol. s.r.o., převedla na společnost I.Z.B., a.s., soubor nemovitostí v katastrálních územích V., L. a B. a tím zkrátila možnost uspokojení žalobcovy pohledávky, která vznikla v důsledku ručení za daň z převodu nemovitostí. Finanční úřad v žalobě konstatoval, že obchodní společnost K. I., spol. s.r.o., je jako ručitel povinna zaplatit daň z převodu nemovitostí ve výši přibližně 9 mil. Kč. Přitom tato společnost vložila soubor nabytých nemovitostí do základního změny obchodní společnosti I.Z.B., a.s., s níž je zjevně personálně propojená. Žalobce současně podal návrh na vydání předběžného opatření, kterým se domáhal, aby stěžovatelce byl uložen zákaz učinit jakýkoliv právní úkon, který by měl za následek změnu vlastníka dotčených nemovitostí. Návrh na vydání předběžného opatření zdůvodnil uzavřením smlouvy o smlouvě budoucí, kterou se stěžovatelka zavázala uzavřít kupní smlouvu týkající se některých z dotčených nemovitostí. Obvodní soud pro Prahu 1 usnesením ze dne 25.1.2001, č.j. 22C 257/2000-16, návrhu vyhověl, odvolací soud napadeným rozhodnutím toto usnesení po odvolání stěžovatelky potvrdil. Řízení o určení neúčinnosti smlouvy dále pokračuje, dosud není pravomocně skončeno.

Ústavní stížnost není důvodná.

Podstatu stěžovatelčina návrhu tvoří námitky proti předběžnému opatření, jež údajně zasáhlo do jejích základních práv a svobod. Ústavní soud se povahou předběžného opatření opakovaně zabýval a hodnotil jeho případný vliv na ústavně zaručená práva nebo svobody. V nálezu ve věci sp. zn. I. ÚS 31/97 (Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 8, Praha 1998, náleze č. 69) soud poukázal na to, že vlastnické právo požívá ochrany, jednou z jeho obsahových složek je nepochybně i možnost s věcí disponovat, avšak ustanovení čl. 11 odst. 3 Listiny nevyklučuje omezení vlastnického práva tehdy, pokud by jeho výkon byl v rozporu s jinými hodnotami, jejichž ochranu čl. 11 Listiny garantuje. V nálezu ve věci sp. zn. II. ÚS 221/98 (Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 16, Praha 2000, náleze č. 158) Ústavní soud konstatuje, že předběžné opatření je způsobilé zasáhnout do ústavně zaručených práv nebo svobod, neboť se jím dočasně omezují vlastnická práva, konkrétně ta jejich složka, která spočívá v dispozicích s majetkem, a proto je ústavní stížnost proti vydání předběžného opatření přípustnou, i když z hlediska soudní praxe, dochází k "zatímní" úpravě. K tomu dále Ústavní soud dodává, že posouzení podmínek pro vydání předběžného opatření je věcí obecného soudu, Ústavní soud se mohl jen přesvědčit, zda zde vůbec byly dány.

V souladu s § 74 a § 102 obč. soudního řádu lze nařídit předběžné opatření, je-li obava, že by výkon soudního rozhodnutí byl ohrožen. Fundamentálním smyslem předběžného opatření je ochrana toho, kdo o jeho vydání žádá, přičemž musí být respektována ústavní pravidla ochrany i toho, vůči komu předběžné opatření směřuje (čl. 90 Ústavy ČR). Avšak ochrana toho, vůči komu předběžné opatření má směřovat, nemůže dosáhnout takové míry, aby prakticky znemožnila ochranu oprávněných zájmů druhé strany. Předběžná opatření jsou přitom opatřeními dočasnými, jejich trvání je omezeno a mohou být zrušena (§ 77 obč. soudního řádu). I na vydání předběžného opatření jsou kladeny požadavky plynoucí z ústavního práva na soudní ochranu. To znamená, že musí mít zákonný podklad (čl. 2 odst. 2 Listiny), musí být vydáno příslušným orgánem (čl. 38 odst. 1 Listiny) a nemůže být projevem svévole (čl. 1 Ústavy a čl. 2 odst. 2 a 3 Listiny). Vzhledem k tomu, že výše citovaná ustanovení obč. soudního řádu obecně umožňují vydání předběžného opatření, má v takovém případě eventuální zásah do základních práv stěžovatelky zákonný základ a - jak vyplývá z vyžádaného spisu - byl vydán k tomu příslušným orgánem. Opačný výklad by vedl k závěru, že během řízení by nemohla být účastníku poskytnuta zaručená právní ochrana, když by se ukázala obava z ohrožení možného budoucího výkonu rozhodnutí. V tomto smyslu lze považovat interpretaci uvedených procesních pravidel obecnými soudy za ústavně konformní. Zákonná úprava

postupu při vydávání zmíněného druhu předběžného opatření vyžaduje, aby návrhové soudy prokázaly, že je zde obava z ohrožení výkonu soudního rozhodnutí. Tato formulace nedokládá, že by návrhové soudy musely prokázat, že skutečně výkon rozhodnutí ohrožen bude, nutno však osvědčit okolnosti, které svědčí o obavě. Z připojeného spisu konkrétně vyplynulo, že správce daně tvrdí existenci pohledávky vůči daňovému dlužníku, a to pohledávky vykonatelné (byť tato vykonatelnost nebyla dána v okamžiku uskutečnění nářikatelného úkonu, což není rozhodné - s ohledem na dikci § 42a obč. zákoníku vyžadující existenci vymahatelné pohledávky, nikoliv pohledávky vykonatelné), dlužník pohledávku neuhradil, o čemž informoval ručitele. Sám ručitel nabyté nemovitosti vložil do další společnosti (tj. do základního jmění stěžovatelky). Správce daně se proto mohl domáhat, aby soud určil, že dlužníkovy (resp. ručitelovy) právní úkony činěné in fraudem creditoris jsou vůči němu právně neúčinné (jde o tzv. relativní bezúčinnost) a v případě úspěchu by mohl požadovat uspokojení své pohledávky z toho, co odporovatelným právním úkonem ušlo z dlužníkovy (ručitelovy) majetku, příp. má právo na náhradu vůči tomu, kdo měl z tohoto úkonu prospěch, tj. v daném případě vůči stěžovateli. Podle dosavadní soudní praxe (srov. R 26/2000) aplikující legislativně nepřilíš povedenou konstrukci odporovatelnosti je zřejmé, že smysl odpůřčí žaloby spočívá - uvažováno z pohledu žalujícího věřitele - ve vydání takového rozhodnutí soudu, kterým by bylo určeno, že je vůči němu neúčinný dlužníkem uskutečněný právní úkon. Rozhodnutí soudu, kterým se odpůřčí žalobě vyhovuje, představuje podklad k tomu, že se věřitel - na základě titulu způsobilého k výkonu rozhodnutí vydaného proti dlužníkovi - může domáhat nařízení exekuce postižením toho, co odporovatelným právním úkonem ušlo z dlužníkovy majetku, a to proti osobě, v jejíž prospěch byl takový úkon učiněn. Není-li uspokojení věřitele z tohoto majetku dobře možné (typicky v případě dalšího převodu na třetí osobu), může se věřitel domáhat (nikoliv místo určení neúčinnosti právního úkonu, ale místo uspokojení pohledávky z dlužníkem neúčinně převedeného majetku - viz citované R 26/2000), aby mu ten, komu z odporovatelného právního úkonu dlužníka vznikl prospěch, vydal takto získané plnění. Je pravdou, že na základě podaného návrhu na určení neúčinnosti právního úkonu nemůže být bez dalšího provedeno exekuční řízení, avšak specifikum řízení o bezúčinnosti právního úkonu spočívá ve vytvoření podmínek pro exekuci povinnosti založené jiným exekučním titulem, když by výkon takového titulu z majetku ušlého neúčinným úkonem nebyl bez vyslovení relativní bezúčinnosti přípustný. Ústavní soud navíc dodává, že zcela výjimečně, v závislosti na mimořádných okolnostech případu, je možné vydání předběžného opatření pro obavu, že by byl ohrožen výkon rozhodnutí, které dosud nebylo vydáno a ani neprobíhá řízení, v němž by mohlo být vydáno. Je proto patrné, že obecné soudy zvážily podmínky pro vydání předběžného opatření, přičemž k přezkumu jejich reálné existence není Ústavní soud oprávněn (čl. 87 odst. 1 Ústavy ČR), neboť není součástí soustavy obecných soudů (čl. 91 ve spojení s čl. 90 Ústavy ČR). Se stěžovatelskými námitkami, že omezení vlastnického práva bylo uloženo v rozporu s čl. 11 odst. 4 a čl. 26 odst. 1 a 4 Listiny, se Ústavní soud neztotožňuje. Omezení dispozičního oprávnění předběžným opatřením nelze považovat za případ nuceného omezení vlastnického práva, na které se vztahuje ustanovení čl. 11 odst. 4 Listiny, a už vůbec není zásahem do ústavně chráněného práva podnikat zakotveného v čl. 26 odst. 1 Listiny. Je třeba vzít v úvahu, že omezení vlastnického práva je předběžnou "sankcí" za pravděpodobné porušení jiné právní povinnosti (v daném případě povinnosti uhradit jako ručitel daň z převodu nemovitosti). Tvrzení, že jde o rozpor s čl. 26 odst. 4 Listiny, je - pravděpodobně - stiženo chybou v psaní; lze soudit, že na tomto místě měl být opakován odkaz na čl. 4 Listiny. Avšak ani porušení tohoto ustanovení Ústavní soud neshledal, když výše uvedl argumenty využívající jeho předchozí rozhodnutí. Pokud stěžovatelka tvrdí, že odvolací soud nezohlednil, či pominul námitku nepřiměřenosti, zjevně se mylí, protože soud v odůvodnění napadeného usnesení výslovně uvedl, že hodnota pohledávky (správně "výše") není rozhodná.

Z uvedených důvodů senát Ústavního soudu mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků podle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb. , o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, návrh jako zjevně neopodstatněný odmítl.

Zajištění důkazu

Podle ustanovení § 78 odst. 1 o. s. ř. lze na návrh zajistit důkaz před zahájením řízení o věci samé. Ze slov "před zahájením řízení o věci samé" vyplývá, že jde o takové důkazy, které budou s určitou pravděpodobností potřebné k rozhodování o pozdější žalobě. Je tedy nutno posoudit, zda důkazy, které se navrhuje zajistit, mohou mít pravděpodobný význam pro předpokládané řízení. Je-li zřejmé, že takové důkazy nemohou mít význam pro rozhodnutí o takové věci, ale ten, kdo navrhuje tyto důkazy zajistit, se tím snaží získat informace prostřednictvím soudu o pohledávkách odpůrce za třetími osobami pro účely případného budoucího řízení o výkon rozhodnutí, nelze návrhu na zajištění důkazu vyhovět.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 10. 1993, sp. zn. 5 Cmo 167/92
R 17/1995

Z odůvodnění.

Usnesením Krajského obchodního soudu v Praze byl zamítnut návrh, kterým se navrhovatel domáhal, aby soud prvního stupně zajistil důkazy podle ustanovení § 78 o. s. ř. ve věci případné žaloby na zaplacení částek 321 730 5 13,93 Kč a 455 369 156,07 Kč. a to:

1 . Veškeré listinné důkazy svědčící o pohledávkách odpůrce za zahraniční firmou A. (vzájemné kontrakty, účetní výkazy odpůrce za rok 1991 a 1992, doklady o provedených celních řízeních atd.), jakož i o jiných pohledávkách odpůrce.

2. Výslech týchž svědků, vedoucích pracovníků odpůrce, zaměřený na zjištění existence a výše pohledávek odpůrce.

Návrh byl odůvodněn tím, že akciová společnost, proti níž návrh směřoval, čerpala od navrhující banky úvěr 700 000 000 Kč, který odmítá splatit. Úvěr využila na nákup zboží, které dodala firmě A. Má pohledávky v zahraničí ve výši přibližně 950 000 000 Kč, a to převážně za firmou A; obě firmy jsou v těsném personálním i obchodním propojení.

Odpůrce nyní omezil svou obchodní aktivitu a jeho majetek s výjimkou těchto pohledávek má malou hodnotu. Proto je důvodná obava, že bude ohrožen jediný efektivní způsob výkonu rozhodnutí - výkon příkázáním pohledávky, pokud budou důkazy svědčící o pohledávkách odpůrce za firmou A. zničeny. Soud prvního stupně své usnesení odůvodnil tak, že nic nenavádí tomu, že výslech svědků nebude možné provést později, ohledně listinných důkazů konstatoval, že nejsou konkretizovány a rovněž považuje za možné provést důkaz konstatováním jejich obsahu později. Nevyplyvá také vzájemná souvislost mezi navrhovaným zajištěním důkazů a podmínkami úvěrové smlouvy. Proto návrhu nevyhověl.

V odvolání proti tomuto usnesení soudu prvního stupně navrhovatel požadoval, aby usnesení bylo zrušeno a věc vrácena soudu prvního stupně k provedení navrhovaných důkazů. Uváděl při tom, že považuje listinné důkazy za dostatečně konkretizované a že není ze strany navrhovatele objektivně možné je blíže specifikovat, neboť jsou v držení odpůrce. Neztotožňuje se také s názorem soudu prvního stupně, že bude možné tyto důkazy provést později.

Vrchní soud v Praze svým usnesením potvrdil usnesení soudu prvního stupně a o nákladech odvolacího řízení rozhodl tak, že na jejich náhradu nemá žádný z účastníků právo.

Odvolací soud konstatuje, že podle ustanovení § 78 odst. 1 o. s. ř. lze na návrh zajistit důkaz před zahájením řízení o věci samé, je-li obava, že jej nebude možno provést vůbec nebo jen s velkými obtížemi.

Navrhovatel se domáhal zajištění důkazů ještě před zahájením řízení ve věci samé. Ze slov "před zahájením řízení o věci samé" vyplývá jednoznačně, že jde o takové důkazy, které budou s určitou pravděpodobností potřebné k rozhodnutí o pozdějším návrhu. Žalobou, kterou má navrhovatel na mysli, je žaloba směřující k vrácení peněžitých prostředků, které odpůrce od navrhovatele získal na základě úvěrové smlouvy. Je tedy nutno posoudit, zda důkazy o pohledávkách odpůrce vůči jinému subjektu mohou mít s p pravděpodobností význam při řízení o zaplacení dlužných částek z nesplacených úvěrů mezi navrhovatelem a odpůrcem.

Již ze samotného návrhu je zřejmé, že navrhovatel poukazuje na tyto skutečnosti nikoli v souvislosti s existencí nebo neexistencí své pohledávky za odpůrcem, ale zcela jednoznačně za účelem získání podkladů pro řízení exekuční, neboť se obává, že v případě, kdy jeho návrhu na zaplacení dlužných částek bude vyhověno, nebude schopen označit pohledávky, ohledně nichž by měl být výkon případného rozhodnutí veden. Nelze považovat za pravděpodobné, že by vztahy vůči dlužníkovi odpůrce mohly mít vliv na jeho povinnost vrátit splacený úvěr navrhovateli.

Proto odvolací soud dospívá k závěru, že důkazy, které navrhovatel navrhuje provést, nejsou důkazy ve věci samé, ale hodlá tímto způsobem prostřednictvím soudu získat informace o pohledávkách odpůrce pro účely budoucího eventuálního návrhu na soudní výkon rozhodnutí. Nejsou tedy dány podmínky pro zajištění důkazů ve smyslu shora citovaného ustanovení. Zkoumání otázky, zda bude nebo nebude možné tyto důkazy provést v budoucnu, je za těchto okolností nadbytečné.

Napadené usnesení je tedy věcně správné a je nutno je podle ustanovení § 219 o. s. ř. potvrdit. Protože žádnému z účastníků náklady v odvolacím řízení nevznikly, nebyly přiznány.